

3 pav. Perkasoje 24 atkastos medinio vandentiekio liekanos iš ŠR. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 3. The remains of a wooden water service line unearthed in Trench 24, as seen from the NE.

šioje Vilniaus senamiesčio dalyje nepavyko sužinoti. Su statyba susiję tyrimai šiame objekte baigti.

Pylimo St. 17

In 2018, the investigation continued on the plot at Pylimo St. 17 in the W part of Vilnius Old Town. The investigation, a relatively small-scale (110 m^2) excavation, is connected with the final stage of the museum's construction work (Fig. 1). The remains of a 16th–17th-century production furnace (Fig. 2), a 19th-century wooden water service line (Fig. 3), which was installed when metal pipes were already in use, various pits dug into sterile sand, and ceramic artefact fragments were discovered. The data recorded by the 2018 investigation supplement the knowledge about the past development of this part of Vilnius.

Linas Girlevičius

Raugyklos gatvė 3

Sklype Raugyklos g. 3, Vilniuje, buvo atliekama ilgą laiką čia stovėjusių apleistų, sunykusių pastatų rekonstrukcija. Rekonstrukcijos darbų metu vietose, kur reikėjo vykdyti žemės kasimo darbus, atlikti detalieji archeologiniai tyrimai. Jie sudėtingomis sąlygomis vyko tiek rekonstruojamo pastato viduje, tiek jo išorėje, tirta iki įžemio arba projektinio statybos darbų lygio.

Pastatas, sklypas Raugyklos g. 3 yra Vilniaus istoriniame Rūdninkų (Šv. Stepono) priemiestyje, netoli viduramžiais ir Naujaisiais laikais svarbaus Rūdninkų kelio. 1503–1522 m. pastačius Vilniaus miesto gynybinę sieną, tiriamojo sklypo vieta liko užmiestyje. Netoliese buvo vieni reprezentatyviausių gynybinės sienos Rūdninkų vartai, pro kuriuos į Vilnių atvykdavo valdovas. Gynybinės sienos artumas liudytų, kad XVI a., kol ji buvo visavertis gynybinis įtvirtinimas, pastatai šalia negalėję stovėti – turėjo būti paliktas neužstatytas apšaudymo laukas (*esplanada*). Istorinių planų, liudijančių tikslesnę situaciją tiriamoje teritorijoje XVI–XVII a., t. y. ar joje būta pastatų, neturime, tačiau plane „Vilna Litvaniae Metropolis" (1581) iš Georgo Brauno „Pasaulio miestų atlaso" (*Civitates orbis terrarum*) esplanada vaizduojama neplati. Kita vertus, nežinome, kiek šis planas yra schematiškas, o kas jame pavaizduota realistiškai – geriausiai situaciją padeda atskleisti archeologiniai tyrimai. XVIII a. planuose tiria-

moje vietoje vaizduojamas užstatymas. 1737 m. vadinamajame Fiurstenhofo Vilniaus plane pavaizduotas galimai medinis užstatymas, o 1798 m. plane jau matomas mišrus – mūrinis ir medinis užstatymas.

Archeologiniai tyrimai šiame sklype ir artimiausioje jo aplinkoje vyko ir anksčiau. Sklype Raugyklos g. 3 žvalgomieji tyrimai atlikti 1994 m. (*LIIR*, f. 1, b. 2302), tačiau jie nebuvo itin rezultatyvūs. Tirti du šurfai: 2x2 m dydžio šurfas 1 ir 2,5x2,5 m dydžio šurfas 2. Šurfe 1 iki 1,5 m gylio kastas maišyto smėlio su griuvenomis sluoksnis. Giliau šurfas nebetirtas, nes jį ėmė semti nuotekos. Šurfas 2 tirtas iki 3 m gylio. Jame 25–55 cm gylyje atkastos buvusios laiptinės į rūsį mūrinės liekanos, akmenų grindinio su lataku fragmentas, abu datuoti XIX a. Viršutinėje šurfo dalyje iki 1,5 m gylio tirtas pilkos maišytos žemės su griuvenomis sluoksnis, kuriame aptikta XVII, XIX–XX a. radinių. Žemiau tirti kultūrinio sluoksnio horizontai su XVII a. keramikos radiniais. Šurfe įžemis nebuvo pasiektas. 1999 m. žvalgomieji tyrimai atlikti sklype Raugyklos g. 7/2 (*LIIR*, f. 1, b. 3314). Tyrimai vyko ruošiantis pastato restauracijai ir rekonstrukcijai. Žvalgomųjų tyrimų metu ištirti 2 šurfai, 13 m^2 plotas. Nustatyta, kad sklype kultūrinio sluoksnio storis siekia apie 3 m. Apatiniame kultūrinio sluoksnio horizonte aptikta XVII a. datuojamų keramikos dirbinių šukių. Viršutinė iki 1,2 m storio kultūrinio sluoksnio dalis, manoma, yra susiformavusi XIX a. II pusėje ir XX a. Tyrimų metu aptikta mūrinių konstrukcijų, taip pat gerai išlikęs XVII a. datuotas rūsys. 2004 m. tyrimai atlikti sklype Pylimo g. 41 (*ATL 2004 metai*, 2005, p. 218–219). Tirta viena 8 m^2 ploto perkasa. Aptiktas 2,9–4,2 m storio kultūrinis sluoksnis, kurio ankstyviausias horizontas datuotas XVII a. Nevertingo grunto storis perkasoje siekė 1,2–2,5 m. 2006 m. atliekant žvalgymus Pylimo gatvėje rekonstruojamo vandentiekio vietoje (*ATL 2006 metai*, 2007, p. 379–381), netoli tiriamojo objekto aptikta archeologijos vertybių. Prie pastato Raugyklos g. 1 / Pylimo g. 41 apie 2 m gylyje aptikta medinės konstrukcijos liekanų. Manoma, kad tai galėję būti pylimų, buvusių priešais miesto gynybinę sieną, karkaso fragmentai. Prie pastato Šv. Stepono g. 1 / Pylimo g. 45 žvalgytoje vietoje aptikta mūrinio nuotekų kolektoriaus dalis, o iškasos Š dalyje 1,1 m gylyje aptikta kita mūrinė konstrukcija. Manoma, kad tai mūrinio tilto per Kačergos upelį – miesto gynybinės sienos griovį, fragmentas.

1 pav. Situacijos planas: 1 – sklypo riba; 2 – 1994 m. V. Vainilaičio tirti šurfai; 3 – 2018 m. tyrimų vietos. L. Girlevičiaus brėž.

Fig. 1. Situation plan: 1 – boundaries of the plot; 2 – test pits excavated in 1994 by V. Vainilaitis; 3 – 2018 investigated locations.

2018 m. vykusių tyrimų metu detaliai ištirtas 270 m^2 plotas, žvalgymai atlikti apie 100 m^2 plote (1 pav.). Pastato Raugyklos g. 3 gatvės korpuso PV patalpoje atkastas XVIII a. pabaiga datuojamas apardytas rūsio skliautas, to paties laikotarpio krosnies pagrindas. Nustatyta, kad skliautas cilindrinis, mūrytas iš nedidelių (21–22x10–11x4–4,5 cm dydžio) klasicistinių

proporcijų geltonos spalvos degto molio plytų, rištų kalkių skiediniu. Skliauto mūro viršutinė dalis, viršutinis mūro sluoksnis, apardyta veikiausiai XX a., tarpukariu. Krosnies pagrindo mūras buvo perrištas su skliauto viršutiniu mūro sluoksniu. To paties korpuso ŠR patalpoje suformuotoje perkasoje 1, 10–40 cm gylyje nuo pastaruoju metu buvusio betoninių grindų paviršiaus (H_{abs}121,73 m) lygio aptikti XVII ar XVIII a. datuojami krosnies pagrindas ir keraminių grindų plytelių dangos fragmentai. Grindų H_{abs}121,28–121,44 m keraminės grindų plytelės daugiausia 19x19 cm dydžio, suskilinėjusios. Kai kuriose patalpos dalyse, pvz., krosnies pagrindo aplinkoje, plytelių danga remontuota. Remontui panaudotos gerai išlikusios 17x17 cm dydžio, 3 cm storio keraminės plytelės, keraminės plytos, grindų dangoje aptiktas ir plokščiosios čerpės fragmentas. Krosnies pagrindas 1,55x1,5 m dydžio, mūrytas iš keraminių plytų ir puspl yčių su išilginėmis braukomis, rištų kalkių skiediniu. Tęsiant tyrimus šioje perkasoje, 2,4–2,6 m gylyje pasiekta juostinės ir arkinės konstrukcijos pamatų apačia. Perkasoje 1 fiksuoti keli lygiai (H_{abs}120,50 m, 120,25 m, 120,00 m) moliu plūktos aslos. Taip pat aptiktas iš stambių riedulių krautų pamatų fragmentas (liekanų viršaus H_{abs}119,65–120,32 m), siejamas su moliu plūktomis aslomis, žinoma, ir ankstesniu šioje vietoje buvusiu užstatymu. Manoma, kad čia būta XVI ar XVII a. datuoto didelio medinio pastato R dalies. Perkasoje 1 tirtus apatinius uždurpėjusios juodos žemės sluoksnius tyrimų metu dalinai sėmė gruntinio vanduo, 3,3–3,6 m gylyje (H_{abs}118,10–118,40 m) pasiektas smėlio įžemis.

2 pav. Perkasoje 3 atkastos latrinos konstrukcija iš vertikalių rąstų. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 2. The latrine construction made of vertical timbers that was found in Trench 3.

Pastato Raugyklos g. 3 gatvės korpuso PV dalyje esančio rūsio patalpos kampuose buvo tiriami šurfai, vėliau gilintasi gramzdinamų gelžbetoninių rentinių vietose. Įžemis tirtose vietose pasiektas H_{abs}117,50–118,30 m. Tirtuose uždurpėjusio juodos spalvos grunto sluoksniuose surasta tik nedaug keraminių dirbinių, datuojamų XVI–XVII a.

Pastato gatvės korpuso tarpuvartėje tirtos perkasos 2 vietoje kultūrinis sluoksnis yra 3 m storio, jo stratigrafija, horizontų datavimas panašus kaip perkasoje 1. Archeologinis sluoksnis čia apardytas XX a. tiesiant nuotekynės trasą.

Sklypo ŠV dalyje, būsimo techninio rūsio vietoje ištirta perkasa 3. Čia kultūrinis sluoksnis yra nuo 2,9 iki 5 m storio, o įžemio paviršiaus lygis fiksuotas H_{abs}118,40–118,50 m. Kultūrinis sluoksnis storiausias tirto įgilinto objekto 3–1, menamos latrinos, vietoje. Šis vykstant archeologiniams tyrimams dar buvęs dalinai išlikęs medinis įgilintas statinys galimai tęsėsi nuo apie 1,5 m gylyje buvusių medinių grindų. Latrina stačiakampio plano, formuota iš vertikalių rąstų, kurių liekanų viršus atkastas 2,2 m gylyje nuo žemės paviršiaus (2 pav.). Duobės vidinė erdvė 1,46x1,02 m dydžio (3 pav.). Pagal latrinos užpilde aptiktus radinius (rasta gana gerai išlikusių minimu laikotarpiu datuojamų keraminių indų) ji datuojama XVI a. pabaiga – XVII a. I puse. Šis statinys nėra susijęs su perkasoje 3 tirtu ankstyviausiu kultūrinio sluoksnio horizontu, kurį pagal jame aptiktus archeologinius radinius – daugiausia buitinės keramikos fragmentus – reiktų datuoti (XV?) XVI a.

Sklypo Š dalyje, buvusio XIX–XX a. įrengto rūsio vietoje iki įžemio ištirta nedidelė perkasa 4. Čia tirti apatiniai kultūrinio sluoksnio horizontai pagal negausius radinius datuoti XVI a. Perkasoje 4 aptiktos ir 2 ūkinės duobės, kurios nuo įžemio paviršiaus lygio, esančio apie 4 m gylyje (H_{abs}118,05–118,15 m) nuo kiemo

3 pav. Perkasoje 3 atkastos latrinos liekanų pjūvis. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 3. The section of the latrine remains unearthed in Trench 3.

paviršiaus, įgilintos daugiau nei 2 m. Šios duobės, galimai buvę šuliniai, nebuvo iki galo ištirtos, fiksuoti pusapvaliai jų kontūrai įžemyje.

Perkasos 3A, 5 ir 5A tirtos sklypo V kampe, prie perkasos 3. Čia tirtas iki 3,5 m storio (įžemio paviršiaus H_{abs}118,40–118,70 m) XVI–XX a. datuojamas kultūrinis sluoksnis, dalyje perkasos 5 atkastas apgriuvusios XX a. datuojamo nuotekų kaupyklės fragmentas. Kaupyklė galimai jungėsi su už sklypo ribų, Plačiojoje gatvėje, buvusiu mūriniu nuotekų kolektoriumi.

Perkasa 6 tirta pastatą griaunant aptikto XVII a. pabaiga datuojamo rūsio ir prie jo buvusios laiptinės vietoje. Virš rūsio buvo iš keraminių plytelių formuotos grindys. 19x19 cm dydžio plytelės išlikę prastai. Grindų paviršiaus H_{abs}121,04–121,16 m, t. y. grindų lygis 20–30 cm žemesnis nei aptiktųjų greta tirtoje perkasoje 1. Perkasos 6 ŠR dalyje surasta XVIII a. datuojamų krosnies liekanų. Šios krosnies pagrindo liekanos 1,7x1,4 m dydžio, jų viršus atkastas H_{abs}121,57–123,11 m. Tyrimų metu aptikta laiptinė į rūsį, architektūrinius tyrimus atlikusių

architektūros ekspertų Dalios Kazlauskienės ir Virgilijaus Antano Spudo nuomone, buvo įrengta ar rekonstruota XIX a.

Sklypo V dalyje tirta perkasa 7 – šurfo pavidalo. Ji tirta buvusio, numatomo atkurti pastato V korpuso vietoje. Joje iki 0,9–1,6 m gylio fiksuoti XIX–XX a. datuojami grunto sluoksniai. 1,4–1,6 m gylyje perkasos Š dalyje aptiktas akmenų grindinys. Perkasos 7 R kampe ir žemiau grindinio, 1,4–2,1 m gylyje atkasta moliu rišta konstrukcija – menama krosnies dalis. Apie pusę perkasos tūrio jos PV dalyje apėmė XX a. datuojamo buvusio korpuso plytų mūro pamatas, kurio praplatėjimas (iš plytgalių, riedulių ir kalkių skiedinio formuota banketė) atkastas 2,4 m gylyje nuo kiemo paviršiaus.

Už sklypo Raugyklos g. 3 V–PV ribos, prie Plačiosios gatvės, suprojektuotos šiluminės trasos vietoje buvo suformuota perkasa 8, kuri tirta iki statybinėms reikmėms pakankamo 1,4–1,8 m gylio. Nustatyta, kad kultūrinis sluoksnis šios perkasos vietose stipriai pažeistas griaunant anksčiau čia stovėjusius mūrinius pastatus, tiesiant požeminius inžinerinius tinklus. Perkasos vietoje įžemis nepasiektas, tirta iki projektinio gylio. Archeologinių tyrimų metu perkasoje 8 aptikta santykinai nedaug XVII–XVIII a. datuojamų archeologinių radinių, XIX–XX a. datuojamų mūrinių konstrukcijų liekanų.

Perkasa 9 tirta prie rekonstruojamo pastato gatvės korpuso ŠV dalies. Didžioji dalis perkasos tirta iki apie 1,8 m gylio nuo žemės paviršiaus, įžemis apie 3 m gylyje buvo pasiektas tik dviejose vietose, nedideliuose plotuose. Ankstyviausieji kultūrinio sluoksnio horizontai pagal radinius datuojami XVI ar XVII a.

Archeologiniai tyrimai sklype Raugyklos g. 3 bus tęsiami.

Raugyklos St. 3

An archaeological investigation was conducted at the buildings that stood for a long time on the plot at Raugyklos St. 3, Vilnius, that were neglected and rundown, and that are now being reconstructed. This plot is in the historical Vilnius suburb of Rūdninkai (Šv. Steponas) and near the important Medieval and Modern Age Rūdninkai Road. After the 1503–1522 construction of the Vilnius Defensive Wall, the site of the investigated plot remained outside the city. Structures are depicted at the investigated site in 18th-century plans. Only a small scale archaeological investigation was conducted on the plot in 1994 but in 2018 a 270 m^2 area was excavated and roughly 100 m^2 surveyed (Fig. 1). A 3–4.6 m thick (15th?) 16th–20th-century cultural layer was excavated and 17th–20th-century structures were found: a hitherto unknown cellar room, the remains of a masonry pit latrine, a ceramic tile floor, the remains of stoves, and the remains of a latrine built using vertical timbers (Figs. 2, 3). Relatively few finds were discovered, mostly leather artefacts and fragments of structural ceramics and household pottery. The investigation on the plot at Raugyklos St. 3 will be continued.

Tomas Ivanauskas

Lydos gatvė 3

2018 m. birželio pabaigoje – liepos viduryje atlikti archeologiniai tyrimai uždarame kieme, Lydos g. 3, projektuojamų inžinerinių tinklų vietoje. Atlikus žvalgomuosius tyrimus ir iškasus 2x1 m dydžio šurfą, vyko detalieji tyrimai, kurių metu iškasta 5x1,5 m dydžio perkasa ir žvalgyta apie 24 m ilgio, 1–1,5 m pločio tranšėja (apie 30 m^2 plotas) (1 pav.).